

CONDAMNAREA AVORTULUI ÎN BISERICA PRIMARĂ

Care a fost poziția Bisericii primare față de viața prenatală și față de păcatul de moarte al avortului? Faptul că Noul Testament nu menționează explicit acest păcat nu înseamnă că Biserica apostolică și postapostolică n-a avut nimic de spus despre subiectul acesta. Dimpotrivă, atitudinea ei a fost categorică și întemeiată pe adevărul Revelației divine exprimat în Sfânta Scriptură. Este ceea ce ne propunem să ilustrăm în cele ce urmează.

Iată ce aflăm în canonul 21 al sinodului local de la Ancira (Galatia, anul 314, ale cărui hotărâri au fost confirmate de sinodul Trulan, canonul 2): „Despre femeile care desfrânează și omoară pe cei ce se nasc și se silcesc a face avorturi, **norma anterioară** le-a oprit [excomunicat] până la ieșirea din viață [...], însă aflând ceva mai iubitor de oameni, am hotărât să împlinescă vreme de zece ani în treptele [penitențiale] hotărâte.” Nu este clar care este „norma anterioară” la care se face referire, dar e important că ea exista ca atare, ca normă, și că epitimia ei era mai exigentă decât cea stabilită de Părinții de la Ancira. Prin urmare, Biserica preconstantiniană, Biserica persecutată, nu căutase ocazii de compromis cu lumea în această privință. Într-adevăr, Tradiția primelor trei secole cunoaște mai multe condamnări explicite ale avortului. O parte dintre acestea le vom examina pe scurt în continuare.

Învățătura celor Doisprezece Apostoli (Didahia), datează din a doua parte a secolului I, deci dintr-o perioadă în care canonul Noului Testament nu era încă încheiat. E cunoscută de mulți autori creștini, de pildă Sfântul Atanasie cel Mare, care o pune, alături de „Înțelepciunea lui Solomon” și altele, printre cărțile bune de citit (într-o epistolă pascală din care a fost extras cel de-al doilea canon al său). Manualele de drept canonic o trec în rândul colecțiilor de legi bisericești.

Alcătuită ca lucrare catehetică, pe structura învățaturii despre „cele două căi, una a vieții și alta a morții” (cf. Deut. 30, 15), comună în cateheza primară (cf. Matei 7, 13-14 și paralele, Epistola lui Barnaba), conține o etică eclesială, sacramentală și eshatologică în care apare predica Mântuitorului (citează „Predica de pe Munte” după Matei) dar și o sinteză a moralei Vechiului Testament (Ieșire, Deuteronom, Cărțile sapiențiale). În ceea ce ne interesează, citim:

„A doua poruncă a învățaturii: Să nu ucizi, să nu săvârșești adulter, să nu strici copii, să nu desfrânezi, să nu furi, să nu practici magia, să nu folosești leacuri, **să nu ucizi prunc în avort** nici să nu omori pe cel născut, să nu poftesti cele ale aproapelui [...]. Aceasta este calea vieții” (II, 1 și IV, 14, trad. de Pr. D. Fecioru, în „Scrierile Părinților Apostolici”, PSB 1, ușor modificată; toate sublinierile din textele citate îmi aparțin).
Apoi:

„Calea morții este aceasta: Mai întâi de toate este rea și plină de blestem (cf. Deut. 11, 26): ucideri, adultere, poftes, desfrânări, [...], nu cunosc pe **Creatorul lor, ucigași de prunci, stricători ai plăsmuirii lui Dumnezeu . . .**” (V, 1-2, cf. supra).

Sunt de observat aici mai multe lucruri. Mai întâi că referirile la avort sunt incluse în ambele liste de porunci, respectiv călcări de porunci, care descriu conținutul moral al celor două căi. Calea vieții debutează cu porunca iubirii lui Dumnezeu, „**Creatorul tău**” (I, 2), porunca pe care Mântuitorul însuși o întărește ca fiind cea mai mare din Lege (Mt. 22, 37 par.) și continuă cu poruncile Decalogului de la porunca a șasea, „să nu ucizi”, așa cum făcuse și Mântuitorul (Matei 19, 17-19). Accentul pe cunoașterea, adică, în sens biblic, iubirea lui Dumnezeu în calitatea pe care se insistă, aceea de Creator al omului, și așezarea poruncii „să nu ucizi” la începutul celor două căi constituie contextul în care apare condamnarea avortului. Dacă se ține cont că de vreme ce pe calea morții se află cei care calcă poruncile căii vieții, iar „omorători de prunci” (infanticizi) trimit la „să nu ucizi pe cel născut”, atunci expresia „stricători ai plămuirii (făpturii sau chipului) lui Dumnezeu” se referă la porunca „să nu omori prunc în avort”. Așadar, avortul este considerat ca fiind prin excelență un act opus actului creator al lui Dumnezeu, iar cei care îl săvârșesc calcă nu doar porunca a șasea ci, mai ales, „marea și întâia poruncă” a iubirii lui Dumnezeu, Creatorul tuturor.

Un alt aspect ce trebuie evidențiat este menționarea „leacurilor”. Termenul **pharmakeo** desemnează aici nu folosirea unor „otrăvuri” oarecare (toate medicamentele sunt „otrăvuri”, iar **pharmakon** desemnează uneori în literatura creștină chiar Euharistia), ci a filtrelor erotice, băuturi pregătite cu descântece și vrăji de dragoste, practică asociată nu doar magiei, amintită și ea aparte, dar și uciderii și avortului, după cum putem constata și din canonul 8 al Sfântului Vasile cel Mare. Cuprinderea în înțelesul familiei termenului **pharmakeo** a practicilor contraceptive și abortive (lucru atestat de literatura antică și medievală, medicală și profană) are o însemnătate aparte, întrucât îl întâlnim și în Gal. 5, 20; Apoc. 9, 21; 18, 23; 21, 8; 22, 15. Dacă în celelalte locuri citate contextul nu ne dă siguranța că sunt avute în vedere și mijloacele contraceptive și abortive, în Apoc. 18, 23 se vorbește despre căderea mării desfrânate, cetatea Babilonului, care cu **pharmakeia** ei rătăcise toate neamurile (cf. Isaia 47, 12; Naum 3, 4). Or, în recuzita meșteșugului ademenirii și desfrânării, „leacurile” ucigașe sunt indispensabile!

Scrisă într-un mediu alexandrin, către anul 130, ca o cateheză cu accente anti-iudaizante (vezi introducerea respectivă din op. cit., supra), **Epistola zisă a lui Barnaba**, reia condamnarea avortului din Didahie aproape literal, în același context al învățaturii despre cele două căi, numite de data aceasta „calea luminii” și „calea întunericului”.

„Calea luminii este aceasta [...] Să iubești pe Cel ce te-a făcut, să te temi de Cel ce te-a plămuit [...] **Să nu ucizi prunc în avort**, și nici să nu omori pe cel născut...” (= Did. II, 1).

„Calea întunericului este strâmbă și plină de blestem, că este întru totul calea morții veșnice cu pedeapsă; pe ea se află cele ce pierd sufletele: [...] **fermecătoria**, magia, [...]cei care nu cunosc pe **Creatorul lor**, ucigași de prunci, stricători ai plămuirii lui Dumnezeu...” (= Did. V, 2).

Capitolul X conține o alegorie morală la interdicțiile alimentare privitoare la animalele spurcate. Nu despre mâncări e vorba aici, spune Pseudo-Barnaba, ci, într-un sens spiritual, de nelegiuiri morale, printre care sodomia, adulterul sau perversiunea sexuală (pedofilia este numită în XIX, 4, cf. Did. II, 1), care au o implicație contraceptivă și/sau avortivă directă și evidentă. De altfel, termenul **phthoreus** din X, 7 („stricător“ în traducere literală, „desfrânat“ în traducerea citată) trimite la **en phthora** (în avort) și la **phthoreis plasmatos theou** (stricători ai plămuiirii lui Dumnezeu), așa încât nu e exclus sensul de „avortor“.

Trecând la categoria scrierilor apologetice, **Epistola către Diognet** (autor necunoscut, după unii specialiști ar fi Clement, episcopul Romei, la începutul secolului II) afirmă, într-o pagină memorabilă despre identitatea creștină, „se căsătoresc [creștinii] ca toți oamenii și nasc, dar nu aruncă pe cei născuți“ (V, 6). Expunerea (aruncarea) copiilor și infanticidul (pruncuciderea), amintite și în scrierile de mai sus, reprezentau metoda principală de „control demografic“ în Antichitate. Evreii, iar mai târziu creștinii, aveau tocmai reputația respingerii și condamnării lor. „Întrucât ne privește pe noi, pentru a nu săvârși nici o nedreptate și nici o impietate, noi am fost învățați că a expune, adică a părăsi pe copii, este un obicei al celor răi“, afirma Sf. Iustin Martirul în **Apologia întâia** (XXVII, trad. de Pr. Olimp Căciulă, în „Apologeti de limbă greacă“, PSB 2) către Cezarul, Senatul și poporul roman. Acuzați de ucideri și antropofagie, pe lângă ateism și incest, răspunsul creștinilor formulat de Apologeti nu este o simplă dezmințire de genul „noi nu facem...“ ci o prezentare coerentă, rațională (în sens clasic) a temeiurilor profund religioase ale conduitei creștine, temeiuri care demonstrează absurditatea acuzațiilor aduse.

Solia în favoarea creștinilor a lui Atenagora Atenianul, adresată către 180, împăraților Marc Aureliu și Commodus, argumentează astfel:

„După ce rațiune am săvârși noi astfel de ucideri, când și pe cele ce fac uz de avortive le considerăm ucigașe și zicem că de avort vor da socoteală înaintea lui Dumnezeu? Căci nu putem socoti totodată și pe cel din pânțele ca o ființă vie, și pentru aceasta aflat în purtarea de grijă a lui Dumnezeu și, pe de altă parte, pe cel înaintat în viață să-l ucidem. După cum nu aruncăm un copil venit pe lume — căci cei ce aruncă copii sunt pruncucigași — nici nu omorăm copilul care a ajuns să crească. Ci suntem în toate și pretutindeni asemenea și egali cu noi înșine, ascultând de rațiune și neopunându-i-ne“. (XXXV; traducerea corespunzătoare a acestui pasaj din PSB 2 e foarte interpretativă, dar nu schimbă în fond concluzia).

Acest text ne descoperă contradicția dintre morala păgână curentă și morala creștină: prima nu consideră faptul ca ființă vie și nici avortul ca ucidere, aflându-se astfel în opoziție cu Dumnezeu cel adevărat, pe care de altfel îl uita din pricina unor zei inventați de oameni — tocmai moravurile acestor zei corespunzând acuzațiilor aduse creștinilor, după cum observă Atenagora. Apelul la judecata rațiunii nu este întâmplător aici: să nu uităm de filosofia stoică a împăratului Marc Aureliu. O nuanță

apropiată stoicismului are și pasajul semnificativ de mai jos, a cărui temă se află însă nu într-o filosofie oarecare ci în filosofia vieții veșnice:

„De dragul nădejzii în viața veșnică, noi suntem în stare să disprețim nu numai bunurile vieții pământești, ci chiar și unele plăceri îngăduite ale sufletului, încât și cu femeia cu care ne-am însoțit în căsătorie, potrivit rânduielilor căsătoriei, noi nu ne îngăduim alte raporturi decât cele legate de gândul de a naște copii. Așa cum agricultorul așteaptă cu răbdare recoltarea seminței aruncate pe pământ, fără să se grăbească să mai semene din nou, așa este și viața de familie cu soțiile noastre“ (XXXIII, trad. de Pr. T. Bodogae, op. cit.; cf. și Sf. Iustin, Apol. I, 29).

Așadar, o morală conjugală ireproșabilă, neumbrită de inevitabilele uneltiri (la propriu!) contraceptive și avortive pe care le atrage lipsa frâului. O morală exigentă, desigur — dar o exigență după valoarea „comorii ascunse în țarină“ și a „mărgăritarului de mult preț“ (Matei 13, 44-46) — pe care Biserica a păzit-o neabătut de-a lungul veacurilor. O morală pe care Clement Alexandrinul o va reafirma cu vigoare în scrierile sale, atât de elocvente și astăzi. În **Pedagogul**, cartea a II-a, citim:

„Întreaga noastră viață se va scurge conform naturii, dacă ne stăpânim de la început poftele și nu ucidem cu mijloace rele progenitura umană procreată prin pronia dumnezeiască. Căci cele care, pentru a acoperi desfrâul folosesc leacuri avortive ce scot afară o materie complet moartă, avortează odată cu embrionul și iubirea de oameni“ (II.X.96 1, trad. de Pr. D. Fecioru, în Clement Alexandrinul, „Scrieri. Partea întâia“, PSB, 4, ușor modificată).

Secolul al III-lea va fi străbătut de o constantă afirmare a valorii umane a celui zămislit în pântec și de o condamnare corespunzătoare a practicilor avortive. Tertulian (Apologeticul, IX, 6, 8) și Minucius Felix (Dialogul Octavius, XXX, 2; ambele opere în „Apologeti de limbă latină“, PSB 3), Sfântul Ciprian (Epistola LII, 2), Metodiul de Olimp (Banchetul, II, 6, în „Sfântul Grigorie Taumaturgul și Metodiul de Olimp. Scrieri“, PSB 10) sunt martorii acestei poziții categorice.

Toți acești autori și toate aceste scrieri își întemeiază pozițiile apelând sistematic la Sfânta Scriptură. Să fie această metodă un abuz, o dorință irezistibilă de a pune Scriptura în serviciul unei cauze față de care ea însăși nu găsisse nimic de spus? Ce anume citesc în Scriptură creștinii atunci când o invocă împotriva avortului și contracepției? Poporul Vechiului Testament n-a cunoscut decât avortul accidental (Ieșire 21, 22-23) sau spontan (Numeri 12, 12), căci progenitura numeroasă este, alături de pământul făgăduinței, cea binecuvântare a lui Dumnezeu care face din Israel poporul Alianței (cf. Deut. 6, 3). După Sfânta Scriptură, nu numai originea primului om se află în mâinile lui Dumnezeu, ci și a fiecărui om în parte, zidit, cunoscut și chemat de Dumnezeu din pântecul mamei lui (Iov 10; Psalmi 21, 9-10; 139; Isaia 49, 1; Ieremia 1, 5; Luca 1, 15; Galateni 1, 15). Maternitatea are valoare soteriologică (Matei 23, 37; I Corinteni 4, 15; Galateni 4, 19; Filimon 10; I Tesaloniceni 2, 11). E adevărat că în Hristos omenirea a ajuns la „Adam cel de pe urmă“ (I Corinteni 15, 45) și că Noul Testament o privește în destinul ei transcendent, nu atât

în cel istoric, așa încât continuarea arborelui genealogic sădit în Edea nu mai este avută direct în vedere. Dar dacă istoria nu s-a încheiat și arborele continuă să zămislească mlădițe noi, totuși, în Hristos această zămislire își află un temei nou, cum spune Sfântul Chiril al Alexandriei: „Dar nu pentru că ar fi fost necesară pentru propria Sa natură nașterea cea în timp și în vremurile din urmă ale veacului, ci pentru ca să binecuvinteze și însuși începutul existenței noastre și pentru ca născându-L, femeia unit cu trup să înceteze blestemul cel împotriva a tot neamul, care trimite la moarte trupurile noastre cele din pământ și pentru ca să fie nimicuit prin El și acel „Întru dureri vei naște fii“ și să se adeverească ce s-a zis prin gura profetului „A înghițit moartea biruind“ și iarăși „A șters Dumnezeu lacrima de la toată fața“. Din pricina aceasta, zicem că El a binecuvântat nunta și fiind chemat a venit în Cana Galileii împreună cu sfinții apostoli“. (Epistola sinodului alexandrin din anul 430, trad. de N. Popovici, în „Începuturile Nestorianismului“, Sibiu, 1933, p. 32-33).

Pentru vremurile în care trăim, în care evidența interioară a cuvântului Sfintei Scripturi a fost ștearsă de moravuri care întrec în josnicie și barbarie până și pe cele ale lumii păgâne precreștine, aceste cuvinte au vreo rezonanță? Dacă ne numim creștini și pe autorii citați mai sus Sfinți Părinți, iar mărturia lor o socotim o tălcuire autentică a Scripturii, aceasta ne obligă să îi urmăm în atitudine. Fenomenului avortului în România postdecembristă se află în momentul în care industria internațională de produse contraceptive intră în acțiune, nu din motive filantropice desigur, ci pentru marea piață de desfacere pe care o preconizează prin înlocuirea avortului chirurgical cu cel chimic. Însă cu ocazia aceasta se va auzi cu siguranță și întrebarea perfidă „Ce a făcut Biserica Ortodoxă până acum?“ Nădăjduim să fie cât mai mulți ortodocși — ierarhi, preoți și mireni — care să poată da răspunsul cuvenit.

Asist. SEBASTIAN MOLDOVAN

